

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Hebei Foreign Studies University, China
Ankara University, Turkey
AGH University of Science and Technology, Poland
Santa Fe College, USA
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Національний університет «Запорізька політехніка»
Національний університет «Львівська політехніка»
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Тернопільський національний економічний університет
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Національний університет «Острозька академія»
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

**Збірник наукових матеріалів
I Міжнародної науково-практичної конференції**

*до 90-річчя Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

2-3 червня 2020 року

Полтава – 2020

Редакційна колегія:

С.Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор (*голова редакційної колегії*); **Н.В. Чепелева** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **В.О. Моляко** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **М.Л. Смульсон** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **Л.М. Карамушка** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **О.М. Кокун** – член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **І.М. Біла** – доктор психологічних наук, професор; **О.І. Бондарчук** – доктор психологічних наук, професор; **Л.З. Сердюк** – доктор психологічних наук, професор; **Wilson Shari L., B.A.** History and Philosophy, M.A. Ecology and Evolutionary Biology, Project Central (United States of America); **Sikora Jan, Dr.**, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Pracy i Andragogiki, Akademia Pedagogiki Specjalnej im Marii Grzegorzewskiej, Warszawa, PL; **С.П. Яланська** – доктор психологічних наук, професор; **О.В. Бацилева** – доктор психологічних наук, професор; **Р.В. Каламаж** – доктор психологічних наук, професор; **В.Ф. Моргун** – кандидат психологічних наук, професор; **М.Т. Другус** – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник; **І.В. Яворська-Ветрова** – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник; **Р.М. Білоус** – кандидат психологічних наук, доцент; **Н.М. Атаманчук** – кандидат психологічних наук, доцент; **Ю.Л. Горбенко** – кандидат психологічних наук, доцент; **Л.П. Клевака** – кандидат педагогічних наук; **І.М. Коренева** – кандидат педагогічних наук, доцент.

Психолого-педагогічні координати розвитку особистості :

П 86 зб. наук. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф., 2-3 червня 2020 р. – Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020. – 290 с.

У збірнику наукових матеріалів представлені праці науковців України, в яких висвітлюються найбільш актуальні науково-прикладні проблеми психології та педагогіки. Основний акцент зроблено на розкритті психолого-педагогічних аспектів таких напрямів: психологічні особливості становлення та розвитку особистості в освітньому просторі; психолого-педагогічні умови організації навчально-професійної діяльності молоді в умовах суспільних реалій; психологія розвитку творчих компетентностей особистості: практико-орієнтований аспект; психологічні аспекти здоров'язбереження й здоров'ятворення в ускладнених умовах життєвого середовища; психолого-педагогічна допомога особистості в ситуаціях життєвих змін.

Збірник адресований викладачам закладів вищої освіти, аспірантам, студентам, працівникам у галузі практичної психології, науковцям, психологам, іншим фахівцям, які цікавляться сучасним станом розвитку психологічної та педагогічної науки.

УДК 159.923.2 (082)

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

© Національний університет

імені Юрія Кондратюка, 2020

© Кафедра психології та педагогіки, 2020

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ЛИЧНОСТИ КАК КОМПОНЕНТ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ Мухамеджанова Д.Т.	186
ЦІННОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ВНУТРІШНЯ ПОТРЕБА ДО САМОЗМІН Пенькова О.І.	192
ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ Пермяков О.А., Йопа Т.В., Остапов А.В.	196
ВЛИЯНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ НА ЛИЧНОСТЬ СТУДЕНТА Подшивайлова Л.И., Шепелёва М.В.	200
ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ Помилуйко (Мерзляк) М.О.	205
МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ Пузь І.В., Астахов В.М.	208
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ОСОБИСТОСТІ Резнікова О.А.	211
ФІЗИЧНЕ ТА ПСИХІЧНЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЧЕРЕЗ ГАРМОНІЗАЦІЮ ВІДНОСИН В СИСТЕМІ «ЛЮДИНА- ПРИРОДА» Рибалко Л.М.	215
РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ Самілик В.І.	219
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ ПОЧУТТЯ ПРИХИЛЬНОСТІ У ПРИЙОМНИХ ДІТЕЙ Свіденська Г.М., Алексеєнко К.В.	223

5. Єфремова М. М. Сучасні підходи у формуванні здоров'язберезувального освітнього середовища в процесі фізичного виховання учнів основної школи. *Інноваційна педагогіка*. Науковий журнал. Одеса : Приморський НДІЕІ, 2019. Вип. 16. Т. 2. С. 59–64.
6. Загальнодержавна програма «Здоров'я – 2020: український вимір». URL: www.moz.gov.ua.
7. Здоров'язберігаючі технології у початковому закладі / Упор. О. Колонькова, О. Литовченко. К.: Шкільний світ, 2009. 128 с.

УДК 159.923:378

ВЛИЯНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ НА ЛИЧНОСТЬ СТУДЕНТА

Подшивайлова Л.И.

Институт человека Киевского университета имени Бориса Гринченка
l.podshyvailova@kubg.edu.ua

Шепелёва М.В.

Институт психологии имени Г. С. Костюка НАПН Украины
(г. Киев)
m.shepelova@kubg.edu.ua

Образовательная среда в Украине уже четверть столетия активно реформируется в направлении ее превращения из приоритетной задачи (сферы) развития государства и общества в сферу оказания образовательных услуг населению. Такие трансформационные превращения ставят перед отечественной психолого-педагогической наукой задачу поиска индикаторов для оценки благоприятности или неблагоприятности (на шкале от вредности до «токсичности») образовательной среды как для отдельного человека, так и для общества в целом. На наш взгляд, таким индикатором может стать студент, его личностные свойства. Так как именно современный студент является одновременно, с одной стороны, своеобразным итогом системы школьного образования, а с другой – ресурсом (залогом, основой, квалифицированным профессиональным человеческим потенциалом) для перспективного развития/деградации государства и общества.

Цель нашего исследования – теоретико-эмпирическим путем определить психологические особенности современного студента, свойства его личности. Поскольку современного студента можно рассматривать как определенный результат воздействия реформированной образовательной среды средней школы, а с другой стороны – как активного субъекта образовательной среды

учреждения высшего образования, где происходит профессиональное становление будущего специалиста и гражданина Украины.

Исходными для нашего исследования стали концептуальные положения о возможности действительного решения научных задачах лишь при учёте: 1) соотношения амбивалентностей; 2) соотношения неопределенностей; 3) существования психолого-педагогических явлений с нелинейно зависимыми параметрами; 4) фрактального уровневого ранжирования. В своем исследовании мы опирались на аксиоматические положения понятийного исчисления о том, что: любое понятие имеет форму и содержание; любое понятие, которое имеет форму и содержание, всегда имеет статическое и динамическое (циклическое) проявления; любое понятие имеет, как правило, не более четырех типов; любое понятие имеет, как правило, не более девяти системообразующих параметров [4].

Как и Подшивайлов Ф. М. [5, с. 267], мы склонны рассматривать понятие «индивид» и «человек» в амбивалентном соотношении, когда индивид рассматривается как состояние, требующее постоянного притока ресурса извне. Внешним проявлением индивида есть индивидность, внутренним – полицентричность. Человек же рассматривается как состояние, когда генерируется и используется лишь собственный ресурс. Внешним проявлением человека является личность, внутренним – индивидуальность.

Следовательно, далее будем рассматривать понятие «личность» (как внешнее, социальное проявление человека) и «индивидность» (как внешнее, социальное проявление индивида) в их амбивалентном соотношении.

В нашем исследовании были выделены такие психологические показатели, как эмпатия (по методике «Диагностика уровня эмпатических способностей» В. В. Бойка [1]), психическая устойчивость/психическая неуравновешенность, социальная приспособленность/асоциальность, социальная контактность/интровертированность, эмоциональная нечувствительность/сензитивность (по многофакторному личностному опроснику В. М. Мельникова и Л. Т. Ямпольского «Психодиагностический тест» (ПДТ) [2]), а также личностные творческие характеристики: склонность к риску, любознательность, сложность, воображение (по опроснику Ф. Е. Вильямса, модифицированному Е. Е. Туник [3]). Именно эти методики использовались нами для сбора эмпирических данных.

Теоретический анализ перечисленных показателей на основе описанных выше концептуальных положений дал возможность

определить свойства личности как социального проявления человека и свойства индивидуности как социального проявления индивида. Были выделены следующие *свойства личности*: 1) социальная контактность; 2) любознательность; 3) эмпатия; 4) творческая любознательность; 5) эстетическая чувствительность (как совестливая социальная контактность); 6) сензитивная эмпатия; 7) творчество; 8) сензитивность; 9) совестливость.

К *свойствам индивидуности* отнесены: 1) психотизм; 2) психическая неуравновешенность; 3) расторможенность; 4) склонность к доминированию; 5) депрессия (как невротичный психотизм); 6) склонность к риску (как асоциальная расторможенность); 7) эмоциональная нечувствительность; 8) асоциальность; 9) невротизм.

Результаты эмпирического исследования, проведенного в период с февраля 2018 года по февраль 2020 года, были проанализированы в соответствии с теоретически выделенными свойствами личности и индивидуности. Испытуемыми стали студенты I-VI курсов разных специальностей учреждений высшего образования г. Киева и г. Житомира. Средний возраст испытуемых – 20 лет. Общее количество испытуемых – 195 человек. Подробные результаты исследования представлены в *табл. 1*.

Таблица 1 – Средние значения личностных и индивидуностных свойств студентов

Свойства личности		Свойства индивидуности	
Свойство	Среднее значение (%)	Свойство	Среднее значение (%)
1. Социальная контактность	54,3	1. Психотизм	43,5
2. Любознательность	63,0	2. Психическая неуравновешенность	53,0
3. Эмпатия	52,9	3. Расторможенность	50,4
4. Творческая любознательность	60,0	4. Склонность к доминированию	51,5
5. Эстетическая чувствительность	52,6	5. Депрессия	57,4
6. Сензитивная эмпатия	51,5	6. Склонность к риску	60,1
7. Творчество	57,0	7. Эмоциональная нечувствительность	49,9
8. Сензитивность	50,1	8. Асоциальность	42,3
9. Совестливость	60,3	9. Невротизм	56,0

У студентов нашей выборки свойства личности выражены таким образом: 1) социальная контактность – 54,3% (высокий уровень); 2) любознательность – 63,0% (средний уровень); 3) эмпатия – 52,9% (средний уровень – заниженный по В. В. Бойко); 4) творческая любознательность – 60,0% (средний уровень); 5) эстетическая чувствительность – 52,6% (средний уровень); 6) сензитивная эмпатия – 51,5% (средний уровень); 7) творчество – 57,0% (средний уровень); 8) сензитивность – 50,1% (средний уровень); 9) совестливость – 60,3% (средний уровень). Распределение студентов по уровню проявления свойств личности представлено на *рис. 1*.

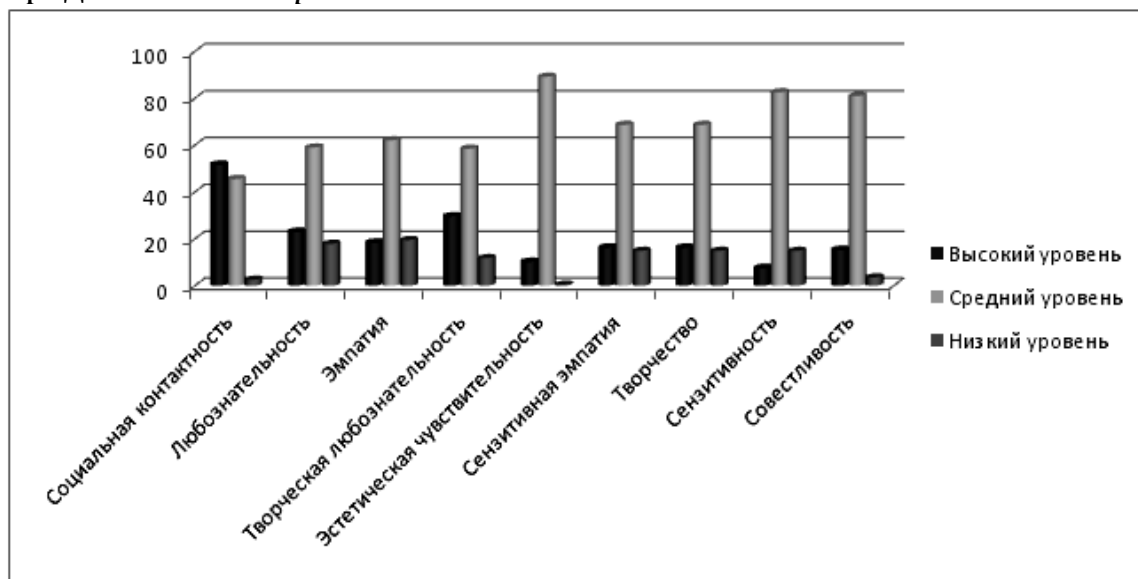

Рис. 1. Распределение студентов по уровню проявления свойств личности

Свойства индивидуности выражены следующим образом: 1) психотизм – 43,5% (средний уровень); 2) психическая неуравновешенность – 53,0% (на границе между средним и высоким уровнем); 3) расторможенность – 50,4% (средний уровень); 4) склонность к доминированию – 51,5% (средний уровень); 5) депрессия – 57,4% (на границе между средним и высоким уровнем); 6) склонность к риску – 60,1% (средний уровень); 7) эмоциональная нечувствительность – 49,9% (средний уровень); 8) асоциальность – 42,3% (средний уровень); 9) невротизм – 56,0% (высокий уровень). Распределение студентов по уровню проявления свойств индивидуности представлено на *рис. 2*.

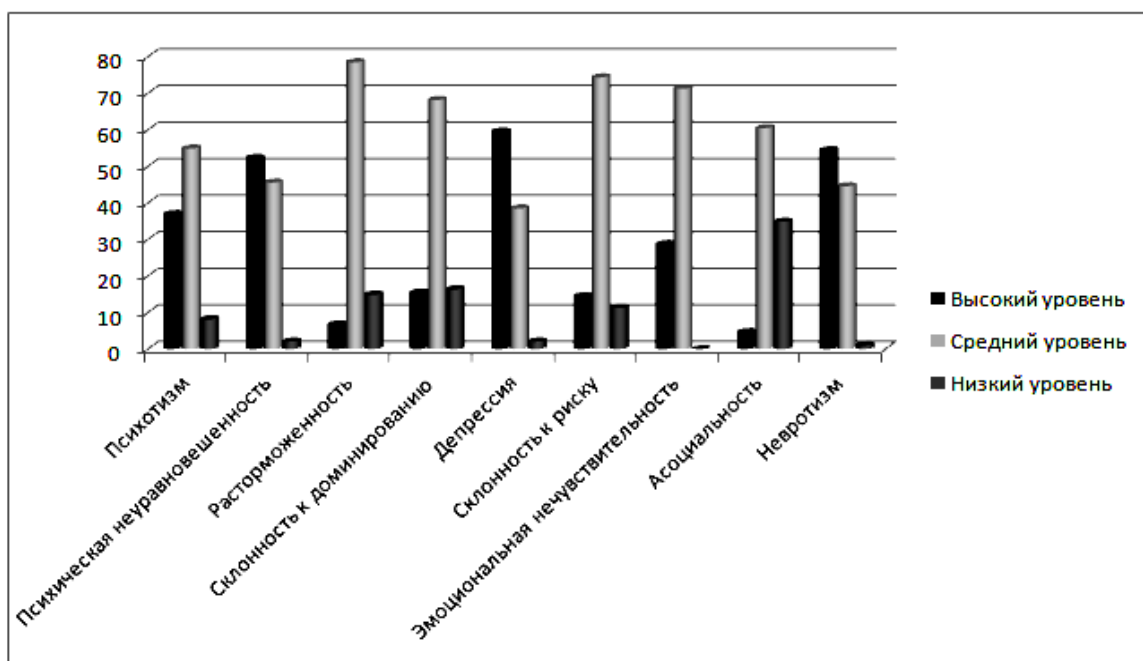

Рис. 2. Распределение студентов по уровню проявления свойств индивидуности

Если обратить внимание на распределение студентов по уровню проявления эстетической чувствительности (как интегрального свойства личности) и на распределение студентов по уровню проявления депрессии (как интегрального свойства индивидуности), то увидим существенное доминирование студентов с высоким уровнем депрессии.

Данный факт свидетельствует о преобладании индивидуностных свойств над личностными у значительного количества студентов, что свидетельствует о наличии у них потребности (нужды) в постоянном притоке ресурса извне для осуществления участия в образовательном процессе.

На основе этого можно сделать вывод об усилении давления образовательной среды именно на *личность* студента, что вынуждает его переходить с энергосберегающих способов обучения на энергозатратные. Последнее неизбежно формирует у студентов циничное отношение к окружающему миру и лишает их способности к мыслительной деятельности. Подобное угнетенное состояние личности студента должно бы заставить «реформаторов» системы образования более взвешенно и научно обоснованно подойти к разного рода изменениям образовательной среды, чтобы упредить и устранить её деструктивное воздействие на личность подрастающего человека.

Список использованных источников:

1. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и других. М.: «Филинъ», 1996. 472 с.
2. Психодиагностический тест (ПДТ) В. Мельникова, Л. Ямпольского. *Практикум по психодиагностике личности* / ред. Н. К. Ракович. Минск, 2002. С. 75–91.
4. Туник Е. Е. Модифицированные креативные тесты Вильямса. СПб.: Речь, 2003. 96 с.
5. Подшивайлов Ф. М., Подшивайлов М. М., Подшивайлова Л. И., Подшивайлова А. М. Роль математического метода в исследовании филолого-психологической реальности. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. № 2 (69). С. 17–22.
6. Подшивайлов Ф. М. Поиск синергетических эффектов взаимодействия системообразующих параметров академической одарённости. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. К.: Видавництво «Фенікс», 2019. Т. XII. Психологія творчості. Випуск 26. С. 262–276.

УДК 378

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

Помилуйко (Мерзляк) М.О.

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Відомо, що освіта є одним з основних прав людини, фундаментом зміцнення світу і фактором сталого розвитку. Освіта вважається однією з найважливіших цілей сталого розвитку, від якої значною мірою залежить успіх у досягненні інших 16-ти цілей. Відповідно до цієї цілі було сформовано програму ЮНЕСКО зі сталого розвитку в освіті, метою якої є забезпечення всебічної та доступної якісної освіти, а також створення можливостей навчання людей протягом усього життя. Потреба в освіті сталого розвитку ще ніколи не була настільки актуальною. Глобальні проблеми, що відбуваються на планеті, диктують нагальність здійснення трансформації нашого способу життя, нашого менталітету і наших звичок. Для того щоб ці зміни стали реальністю, нам потрібні нові практичні навички, ціннісні орієнтири, поведінкові установки і компетентності.

Концепція освіти сталого розвитку актуалізує таку сучасну модель розвитку суспільства, в якій провідна роль відводиться вищим навчальним закладам. Згідно з міжнародною концепцією